

Stjepan Schmidt

UZ 25. GODIŠNJICU TAJNIŠTVA ZA JEDINSTVO KRŠĆANA

Doprinos kardinala Bee stvaranju Tajništva

U lipnju ove godine Tajništvo za jedinstvo kršćana navršava 25 godina postojanja. Stoga već sada može biti prikladno da malo osvjetlimo događaje koji su pratili osnivanje ovog djela koje je ostvario Ivan XXIII., to više što sada raspoložemo različitim dokumentima o tome.

Prvi koji je u tome nešto otkrio bio je upravo kardinal Bea, koji je u članku, objavljenom u *Reviji za talijanski kler (Rivista del Clero Italiano)*, pisao: »Ne znam jesu li takvu ustanovu pri Svetoj Stolici zahtijevali i neki drugi, no sjećam se da sam u prvim mjesecima 1960. iz Njemačke primio takvu molbu sa željom da je prenesem Svetom Ocu. Nakon produbljenog proučavanja i još brižnije razrade projekta o Komisiji za jedinstvo kršćana tu sam molbu 11. ožujka 1960. prenio papi Ivanu XXIII. Jedva dva dana nakon toga, 13. ožujka, Papa mi je priopćio svoje načelno slaganje i želju da raspravlja o daljnjim pojednostima u vezi s tim, što smo i učinili u audijenciji istoga dana.«

Prigodom pokopa kardinala Bee u njegovu rodnom Riedbohringenu, paderbornski nadbiskup kardinal Lorenz Jaeger otkrio je da je on preko kardinala Bee uputio Papi spomenutu molbu.

Pisma razjašnjavaju

Prije nekoliko godina kardinal Johannes Willebrands, pročelnik Tajništva, na jednoj konferenciji prilikom otvaranja Simpozija u povodu stote obljetnice rođenja kardinala Bee, otkrio je neke okolnosti koje su potaknule osnivanje Tajništva. U studenome 1959. spomenuti je nadbiskup iz Paderborna pisao patru Augustinu Bei: bilo bi nužno »da se u Rimu stvori 'ured stručnjaka', s pripojenim uredom za tisak, za ekumenske probleme, koji bi bio kadar brzo razjašnjavati« ekumenske događaje. »Pater Bea« — u međuvremenu je bilo najavljeno njegovo imenovanje kardinalom — »odgovorio je 30. studenoga 1960.: 'Kad prođu skori blagdani, izravno ću o tome govoriti Svetom Ocu. Kao što je svojedobno bila ustanovljena Komisija za Rusiju, tako bi se sada mogla osnovati jedna za ekumenski pokret.'«

Što se potom dogodilo? Prilikom spomenute stogodišnjice rođenja kardinala Bee profesor teologije u Frankfurtu Heinrich Bacht SJ objavio

je neka pisma novoimenovanoga kardinala Eduardu Stakemeieru, direktoru Ekumenskog instituta Johann Adam Möhler u Paderbornu. Ta su pisma razjasnila i modificirala ono što je u tome bilo napisano godine 1978. U prvom, naime, od tih pisama, s datumom 1. siječnja 1960., kardinal je pisao: »Pitanje o takvoj komisiji za ekumenski pokret postavljeno mi je s različitih strana. Vjerojatno će biti najbolje da ga rješavamo zajedno s teološkim (!) koncilskim komisijama koje još nisu oblikovane. Iskoristit ću prvu odgovarajuću priliku da o tome govorim i Svetom Ocu.«

Proučavanje projekta

Pisac ovih redaka odmah je dao i praktičan prijedlog: »Ne bi li bilo korisno da upravo Institut Möhler, koji je za to najpozvaniji, podnese o tome formalnu molbu, motivirajući je izričito važnošću stvari?« Kardinal e dodao: »Ako mi dadne projekt, vrlo ću ga rado ispitati i, bude li potrebno, dopuniti... Potom će mi moći poslati original molbe; dodat ću svoje mišljenje i uputiti ga onome kome treba.«

Profesor E. Stakemeier odmah je prihvatio sugestiju i poslao kardinalu odgovarajući projekt, tako da mu je već 20. siječnja Bea mogao pisati: »Zacijelo već dugo očekujete da ponovno imate svoju molbu u vezi s osnivanjem Papinske komisije o ekumenizmu u Rimu (tako bih je nazvao). Temeljito sam proučio projekt... i predložio više izmjena, dodataka i ispuštanja. U međuvremenu sam o tome govorio s mons. Höferom, koji se za to zanima kao i ja... Naravno, molba mora biti upravljena Svetom Ocu pa ću mu je dostaviti zajedno sa svojim mišljenjem. Sveti Otac zna da se bavim ekumenskim pitanjem i time je vrlo zadovoljan.« Ova se posljednja rečenica najvjerojatnije odnosi na činjenicu da je novoimenovani kardinal 9. siječnja prvi put bio primljen kod Pape. Izlazeći iz audijencije, reče mi vrlo spontano: »Savršeno smo se razumjeli.«

Okolo mjesec dana poslije, 28. veljače, kardinal se opet vraća svojem projektu i piše: »Imao sam na pameti iskustvo koje sam tijekom godina stekao u rimskim Kongregacijama i u kontaktu s njima, ne bih li izbjegao sve što bi moglo smetati ili izazvati kritike. Tako sam namjerno propustio da točnije odredim svrhu i zadatke Komisije kako ne bih izazvao osjetljivost drugih organa i projektu stvorio teškoće... Nakon dugog razmišljanja formulirali smo ime tako da nismo upotrijebili izraz 'ekumenski', jer su rasprave u vezi s Vijećem pokazale da se on shvaća različito. Sadašnji naslov 'pro unitate christianorum promovenda' osniva se... na 381. članu Rimske sinode iz godine 1960. u kojem stoji: 'Po krštenju čovjek... u Kristovu Mističnom Tijelu, kao kršćanin, postaje ud Krista Svećenika.' U sadašnjoj formulaciji ime izbjegava pitanje 'povratka' i slično.« Kardinal zaključuje: »Smatram da na taj način projekt ima u vidu sve što je bitno, koliko to mi možemo ovdje prosuditi. Može

biti da postoje i drugi vidici koje bi netko želio vidjeti ugrađene u projekt. Očito je da to prepuštam sudu kompetentnih . . . Važno je da je sve izraženo tako da uvjerava.«

Pristanak Ivana XXIII.

Istraživanje arhiva pokazuje da paderbornski nadbiskup nije ništa izmijenio nego je dao prepisati projekt kojim traži stvaranje Papinske komisije za promicanje jedinstva među kršćanima i poslao ga je kardinalu s datumom 4. ožujka moleći ga da ga preda Papi.

Kako se vidi, iz pisama je jasno i očito kakvu je ulogu imao Bea u ustanovljenju Tajništva za jedinstvo kršćana. On je potaknuo prijedlog Instituta Mohler i razradio ga. Tako je kardinal Austin Bea unaprijed vodio prve korake budućeg Tajništva na temelju tridesetipetgodišnjeg poznavanja Rima i rimske Kurije.

Vidjeli smo kako je papa Ivan XXIII. reagirao prihvativši prijedlog izvanredno brzo za manje od 48 sati. Duboki razlog tako hitrog reagiranja otkrio nam je Papin osobni tajnik mons. Loris F. Capovilla kad je opisao kako je Papa primio molbu koju je preporučio kardinal Bea. On piše: »Pred prijedlogom koji je konkretno odgovarao na poziv sadržan u navještaju sabora . . . Papa je doživio veliku sreću, kao da je primio novi znak s neba, to draži što je došao iz zemlje u kojoj su katolici i protestanti već počeli provoditi evanđeosku normu tolerancije . . . Projekt mu je prenio isusovački kardinal kojeg je on vrlo cijenio.«

Nakon tako toplog i velikodušnog prihvaćanja prijedloga slijedila je brza akcija. O tome nas informiraju i dvije Papine bilješke. U jednoj osobnoj bilješci, s datumom 13. ožujka, dva dana pošto je primio prijedlog, čitamo: »Sinoć posjet kardinala Tardinija. Dobro. Gospodin neka ga sačuva i dadne mu dug život. Jutros sam u privatnim odajama primio kardinala Beu kojem sam povjerio dužnost da *kao pročelnik kojeg sam ja imenovao* pripravi komisiju za promicanje jedinstva među kršćanima.«

Na rubu pisma kojim je kardinal preporučio molbu mons. Jaegera Papa je napisao vlastitom rukom: »Dogovor s kardinalom državnim tajnikom i s kardinalom Beom (12.—13. ožujka). Neka bude kako je predloženo. Kardinal Bea neka bude pročelnik Papinske komisije, neka odgovori i uspostavi kontakt s biskupom u Paderbornu. Neka se sve pripremi. No za službeno objavljivanje neka se pričeka do nakon Uskrsa kako bi se moglo usklađivati s drugim Komisijama koje će biti imenovane za različitu koncilsku građu . . .«.

Redakcija statuta

U audijenciji o kojoj govori prva bilješka Papa je zadužio kardinala Beu da sastavi neku vrstu *statuta* za novi organizam. Njegova izrada

oduzela je mnogo vremena. Projekt je naime bio predan 23. travnja, dakle gotovo mjesec i pol poslije. U usporedbi s molbom mons. Jaegera projekt u mnogim točkama znači značajan napredak. Nakon Papine odluke nestale su razne brige o teškoćama i oporbama. Tako se kardinal osjećao slobodnijim da ude u pojedinosti što se tiče kompetencija i funkcioniranja novog organizma. Vrlo je značajno da se već od tog trenutka postavlja pitanje da li da se na sabor pozovu druge kršćanske zajednice, tko da ih pozove i kako da se to učini. Osim toga, predlaže se da se prouči je li prikladno da se već prilikom otvaranja sabora više privatno kontaktira s drugim kršćanskim zajednicama, imajući pred očima probleme o kojima će sabor raspravljati, a koji se tiču stvari jedinstva.

Prijedlog, kako smo vidjeli, a tako i projekt statuta, govore o ustanovljenju »komisije«. Kako se onda došlo do naziva »tajništvo«? Ta promjena nastala je zahvaljujući Papinoj osobnoj inicijativi. Kardinal u već spomenutom članku to ovako opisuje: »Nekoliko tjedana poslije audijencije (13. ožujka), poslije zasjedanja Svete Kongregacije obreda, održanog u prisutnosti Svetog Oca, on me je pozvao da mi rekne kako smatra boljim da se novi organizam umjesto 'komisija' zove 'tajništvo': tako će se to tajništvo, govorio je Papa, moći slobodnije kretati na zapravo novom i neuobičajenom području koje mu je dodijeljeno.«

Nakon polujavnog konzistorija za kanonizaciju blaženog Ivana de Ribera, 30. svibnja 1960. Papa je u privatnoj knjižnici okupio kardinale da ih obavijesti o skorom objavljivanju pripravnih saborskih komisija. Spomenuo je i ustanovljenje Tajništva za jedinstvo kršćana dodavši da misli kako bi kardinal Bea dobro vodio novi organizam. To je bilo jedino ime spomenuto u čitavu govoru, no nema ga u službeno objavljenom tekstu. Papa ga je, dakle, dodao spontano, kao znak da mu ova stvar leži osobito na srcu.

Revnost Leona XIII.

Završavamo značajnom usporedbom između Komisije za jedinstvo kršćana Leona XIII. i ustanovljenja Tajništva za jedinstvo kršćana koju je pročelnik Tajništva napravio godine 1962. Intervenirajući 30. studenoga u raspravi o Shemi »Ut unum sint«, koju je pripremila Komisija za Istočne Crkve, pročelnik Tajništva je rekao: poznato je da je ekumenska revnost potaknula papu Leona XIII. da osnuje posebnu kardinalsku komisiju za jedinstvo kršćana. Ona je, na žalost, njegovom smrću prestala djelovati, ali je ipak ponovno oživjela aktom kojim je Ivan XXIII. ustanovio Tajništvo za jedinstvo kršćana. Na taj je način, dakle, pročelnik Tajništva vidio da se susreću ekumenske inicijative dvaju velikih papa, premda u vrlo različitim okolnostima.